
Johan, Manden fra æ Havbjerger

Et stykke journalistik af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Johan, Manden fra æ Havbjerger

4

Johan, Manden fra æ Havbjerger

Johan, Manden fra æ Havbjerger

Genoptrykt i "Liv og glade dage". Pag 128-139

Johan, Manden fra æ Havbjerger.

Jp. 26/1 36[1]

Af Sognepræst Kaj Munk.

DE GRAA KLITTER kan se saa milde ud en klar Januardag, naar Solen læner sig ind over dem og uddeler Kærtegn til høj og lav. De er baade fattige og fornøjelige, er Klitterne, Havet slider paa dem fra nedent, og Stormen river dem i Toppen, men de bliver liggende og passer deres Arbejde og klarer sig endda. Det kan tænkes, at Fjenden kommer og happer dem en Nat; men det faar saa være i Guds Navn; hidtil har vi jo da staaet os saa nogenlunde i Kampen, og skulde det ikke vel gaa nogle Aar endnu? Fattigere er vi jo heller ikke, end at de magre Faar finder til Livets Ophold paa vore Sider; Haren rusler rundt mellem Hjælme og Marehalm og graver sig let en Seng i vort lune Sand, og ræven lader sin røde Lue lyne hen over vore graa Flader. Om det saa er Poesien, saa kommer den tumlende paa Besøg hos os med Sneppen hvert Foraar og Efteraar, og Aaret rundt spiller Religionen paa sit store Orgel her vesterude. Men det ved Børnene ingenting om; de finder Rav ved vor Fod og plukker Sortebær ved vort Bryst og hopper Paradis paa vor Mave, og Hugormen løfter sit Ansigt og siger, at der skal ogsaa være en Slange i Paradiset. - Og dermed ler alle Klitterne til den, der har Øre for deres Latter, og den, der hører den, ler ogsaa og er i godt Humør.

*

Saadan en Januardag er det i Dag, da jeg kommer fra Johans Begravelse. "Gamle Johan" sagde vi, og saa blev han endda kun 59 Aar. Nu er de vel ved at klappe med Skovlen hen over Tuen paa Husby Kirkegaard[2] Præsten holdt en pæn Tale ved Kisten og foredrog ud af Ritualet, hvordan Herren tog sig af de gamle, hebraiske Konger og førte dem til sagte, rindende Vande. Kirkeklokken har viet Graven, og Degnen og tre af det tohundredtallige Ligfølge bekræftet, at "dejlig er Jorden". Og Klitterne har staaet Æresvagt hele Tiden med deres rene, trohjertige Smil. Jo, gamle Johan har faaet sig en Begravelse, saa skøn som han kunde ønske sig den. Og alligevel var det ingenting værd altsammen, hvis der ikke til sidst var sket noget uhørt - at en af de stille, sortkravede Fiskere pludselig gjorde et Skridt hen til Graven og gav sig til at holde en Tale. Den lød saadan Ord for Ord:

"Johan havde jo altid et venligt Smil, og det siger vi ham Tak for, han var en god Kammerat".

*

Alexander den Store blev født i det lille skaldede Makedonien. Han begyndte sin Regering med at underlægge sig hele Grækenland, førte derefter Hæren over Hellespont, erobrede Lilleasien og Syrien, siden Ægypten, gik til Eufrat, blev ved til Tigris, indtog Assyrien, indtog Persien, fortsatte til Indiens Grænse. Kun 33 Aar gammel døde han som Herre over disse uhyre Strækninger og deres talrige Folkeslag. En Stordaad. Og dog, hvem

ved, om ikke, naar det kommer til Stykket, Johans glade Smil under alle Forhold var en endnu større Bedrift?

Johans Vaaning er et ganske beskedent lille Hus, der ydmygt tigger sig lidt Læ til af Klitterne. En mager Plet Jord omgiver det. Man kan vel narre den til at føde en Ko og et Par Faar. Er Huset lille, er Familien til Gængæld stor. Jeg har et Par Gange prøvet at tælle Børnene; men naar jeg er naaet til 17, er min Taalmodighed hver Gang sluppet op. Og Huset er sandelig ikke større indeni end udvendig. I Opholdsstuen bliver Kakkelovnen hver Sommer taget bort for at give bedre Plads. Og saa er det endda om Vinteren, de er rigtig mange; for da er der jo ikke Brug for Knægtene som Hjorddrengene ude omkring paa Gaardene. Saa skal den lille Stue altsaa rumme Kakkelovnen og Bord og Stole, en Slagbænk. En[3] Tospænderseng og en Vugge, Johans Gevær under Loftet og hans Boremaskine i Hjørnet, den store Hønsehund Bob og de daglige 10 Personer, Gæster, der drikker Kaffe, og Rævebælge, som hænger til Tørre ved Kakkelovnen.

For en anden en, der stak Næsen indenfor blot et Kvarter for at faa den uundgaaelige Kaffe, inden Jagtturen begyndte, kunde det synes broget nok. Men Johans Smil lyste over det hele. Naar den sidst ankomne stak i et Vræl i Vuggen, naar de større Børn nuffede til hinanden for Løjer, naar Bob opførte Krigsdanse af Jubel over, at nu skulde det nok gaa løs igen, sagde Johan et faderligt: ”Nej, holdt nu!” ud i Verdensrummet, og gik saa videre med sin Fortælling uden at tage sig af, om Advarslen naaede frem til rette Vedkommende og dér blev respekteret.

Den Mand kendte ikke til Irritabilitet; daarlige Nerver var noget, han højst havde læst om i Avisen. Og dog var han langt fra nogen Kæmpe af Helbred; den ene Nyre havde de skaaret ud af ham i København, og hvordan havde den anden det? Og hvor skal Brødet komme fra til de mange Munde, Brød og Klæder og Brændsel til Vinteren?

Det skal altsammen komme af det gode Humør. Er der ikke Aal nok i Søen og Helt i Fjorden og Torsk i Havet og Harer og Ræve i Klitterne? Og i Østenvind er der Rav at finde, som de grove Fingre kan lave de fineste Smykker af; saa slaar Vinden om, og der driver Planker ind, og nogen vil have lavet en Vugge, og andre en Baad. Og en vil have flettet en Sivkurv og en anden have tækket en Længe. Det skal nok gaa. Jo, Johan forstod det; han forstod alt, undtagen at tage sig betalt. Nej, for det var jo ikke noget, det kunde vente til en anden Gang, en ren Bagatel, ingenting at gøre noget ud af det betyder jo ikke videre. Hvor var han en Gentleman, den fattige Mand. Vi var tre en Gang paa Jagt efter en Ræv paa hans Terræn, den blev skudt for min Hund, og Johan fik siden solgt den for 15 Kr., og kom med de 5 til mig en Dag; ”for der tilkommer jo hver af os en Tredie-del”.

*

Alle Naboerne holdt af den glade, hjælpsomme Mand. Havde han en Haandsrækning behov, var det selvsagt, at de var villige. Og Jagten paa deres Jorder overlod de ham som hans Ret Aar efter Aar. Han var stolt af sit pragtfulde Terræn mellem Hav og Fjorde, i Enge og Bjerge. Naar vi kom ud fra Kaffen i den trange Stue, slog han ud med Haanden over sit Rige: ”Kom nu snart igen; her er jo Plads nok”. En dygtig Jæger var han (alene i 1933 skød han i Klitterne 21 Snepper) og en mageløs Sporfinder; at gaa paa Rævefod

efter Morgensne sammen med ham var en Oplevelse! Som han kunde rede de indviklede Kryds og Snirkler ud! Mange Gange gik han milevidt, med Strømperne uden paa Skoene lydløs, til han tilsidst stod lige overfor Mikkel, der laa i Sneen og sov. En Gang, vi fulgtes, greb han mig i Armen; der var pludselig Blod i Sporet: "Her er der minsandten skudt paa ham!" Dette Greb i Armen - jeg glemmer det aldrig, det var en af mit Livs Begivenheder, et Ridderslag: Jeg var naaet at blive Ven og Kammerat og Ligemand med Husmanden Johan i æ Havbjerge. Jeg husker en anden Gang - men hvad kan det nytte at blive ved? Disse Taarer interesserer vel ingen, og det er jo nu forbi.

*

Det var en Dag for et Par Aar siden, da han sad paa en Husryg og tænkte, at Døden ringede første Gang. Var det den Nyre, den Nyre? Han følte med eet, at han ingenting følte i hele den ene Side. Alligevel kom han ned og fik fat i en Kæp og stolpret sig hjem og i Seng. Og saa lo han: Det gik nok over igen, og snart var han atter oppe og humpede op og ned ad Klitterne med en Stok i den ene Haand og Bøsse i den anden. De grove Mesterhænder mistede ikke Kunstfærdigheden og Sikkerheden. De blev ved at aflokke Ravet, som Havet hentede op til ham fra sine Dybders Gaade, dets skønneste Hemmeligheder. Og selv da han ikke længere kunde faa Bøssen til Skulderen - det var i November, Valdemar Rørdam og jeg besøgte ham. "Lad dog være med at tage Bøssen med", sagde hans Kone til ham; "du kan jo ikke en Gang sigte paa Ræven". "A kan da altid forskrække ham", sagde Johan og lo. Og da saa Rørdam og jeg havde forkludret hver sin Chance, og Chancen løb over Plantagevejen foran Johan, sprang Bøssen op af gammel Vane og knaldede sort, og der laa Mikkel paa Valen. Han kom nu op igen og forsvandt, vistnok ind i en Grav, og Johan, ukuelig, laa paa den bare Jord, saa lang han var, den Dag og den næste med, mens vi andre grov, til vi langt inde i Bjerget - o Triumf! - traf paa det røde Lig.

*

Man er jo ikke blot Jæger og Digter, men ogsaa Præst. Hvad havde Johan nu med Gud at gøre? Han var en højst interesseret Mand, fulgte i Aviser og Naboers Radio med i, hvad der skete i Verden, og havde et sundt Begreb om en Masse Ting. Kirken søgte han ved Børnenes Daab og Konfirmationer og Altergange og Bryllupper; men ellers var Tiden jo knap; i flere Somre fik han kun to Timers Søvn i Døgnet, oftest i en eller anden Lade nær ved Sø eller Fjord; Aalekrogene skulde sættes ved Midnat, og røgtes, før Solen svandt. Og maaske var det ikke blot Tiden til Kirkegang, det kneb med[4] Der er Almuesfolk, der har en Blufærdighed for at "vise sig", maaske ogsaa en Sky for at falde Vorherre til Byrde; de sender ham en Tanke af og til og lever ellers under hans Varetægt

En Gang i September stod vi sammen i en lille Plantage i Husby Klit. Stejle stiger Klitterne til de tre Sider, graa som selve Alderdommen; vestfra sang Havet sin evige Vise, og over os spændte Himlen sin blaa Uendelighed. Da brød det ud af mig: "Hvorfor er alting evigt, Johan, undtagen vi? Alt dette om os forbliver, men vi to er borte om lidt?" "Jeg er da", sagde Johan og lo; "det maa nu saadan være". Bagateller, ingenting at gøre noget ud af, det betyder jo ikke videre.

Jeg besøgte ham ind under Jul i Aar. Døden havde ringet anden Gang, saa jeg. Benene

vilde slet ikke lystre mere. Aandedrættet var ved at sprænge ham. Aareladninger var forsøgt atter og atter, med ringe Resultat. Men han lo ukuelig og spøjte og fortalte, og Børnene trængtes om ham, og Bob sprang lykkelig om i Stuen, og den mindste stolprede rundt paa Gulvet. "Nej, holdt nu lidt", sagde Johan gennem Larmen, og hostede og fortalte igen.

*

Og saa ringede Døden da tredie Gang. "Giv mig lige et Blad, Marie", sagde Johan og smilte, men da Avisen blev rakt frem, var han sunket sammen og uden Bevidsthed. De smukke Øjne, som Hav og Himmel havde skænket deres rene Farve, var ved at lukke sig, det glade Smil skulde ikke mere gøre andre glade.

Og nu sidder de i Forsamlingshuset og drikker Gravkaffe over ham, den sidste Kop Kaffe, han faar Lov at traktere med. Og Poul har sagt, hvad der skulde siges, at "Johan havde altid et venligt Smil, og det siger vi ham Tak for; han var en god Kammerat".

Bob har de prøvet paa at lukke inde paa Loftet derhjemme, men han er brudt ud. Klagen gennemroder han Sengen, saa ud i Kostalden, saa ind i Køkkenet, saa ud i Plantagen og rundt i Klitterne. Naar Børnene kommer hjem, vil Bob puffe til dem med Snuden og forlange Besked; og hvad skal de Smaa saa svare ham?

Kaj Munk.